לוֹמַר לְךָ. גְּזֵרַת מַלְכָּךְ הָיְתָה לִיתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לַעֲשָׂבִים: דִּמְפַרְסֵם חֶטְאֵיהֶן. וְאִיכָּא תִּיּוּל, אִימָּא לָא לִיתְקַבְּלוּ: מְלַפֵּפְתּוּ. מְעַטְּפוּם, לְשׁוֹן מַלְבּוּשׁ, כְּמוֹ 'מְעַלְּפִין אֶת הַסִּיטוֹן בְּשַׁבָּת' (שבת קיח:): לָאֲבוֹתֵינוּ. עוֹשֵׂי הָעֵגֶל: לֹא בָּאנוּ לָעוֹלָם. שֶׁהָיוּ כְּמַלְאָכִים, וְלֹא הוֹלִידוּ בָּנִים: לְאוֹתָם. בָּנִים שֶׁהָיוּ כְּבָר בַּעֲמִידָתָם בְּסִינַי: לְשִׂמְחַת עוֹנָה. שֶׁעַד עַתָּה נֶאֱסַר לָהֶן, 'אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה': עַד שֶׁיִּכְּלוּ וְכוּ'. מֹלֶר יֵשׁ וּשְׁמוֹ גּוּף, וּמְגַרְגֵּשִׁים מוֹלְרוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת קְעֻדַּת לְהִוָּלֵד, וְנִקְנָס לָשָׁם: 'כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב'. לְמֵחַר זְמַן הַגְּאוּלָּה: 'וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף'. מֵלְגָאוֹל: 'כִּי רוּחַ. אֲשֶׁר לְפָנַי, נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף: יַעֲטוּף'. הוּא הַמִּתְחַבֵּר, כְּמוֹ 'הָעֲטוּפִים לְגָנָן' (בראשית ג):

'וּנְשָׁמוֹת'. שֶׁלָּנִי עָשִׂיתִי: כְּמִי שֶׁלֹּא בָּאנוּ לָעוֹלָם. לְפִי שֶׁהֵן חַיִּים לְעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהֵן קַיְּימִין אֵין לָהּ מַשְׁמִיעִין כְּלוּם: הָא לֹא קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה. הֲוֵי שׁוֹמֵעַ מִכָּאן, שֶׁלֹּא קִבְּלוּהָ לְקַבֵּל שָׂכָר הַיּוֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזֶּה אֲרֻכּוֹת וְלָשׁוֹן עִבְרִים שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן, וְזוֹ הִיא תּוֹרָה הַכְּתוּבָה פֶּלֶא 'לְמַעַן יִיטַב לָהֶם': הוּא דְּאָמַר. לֵיתָ לָקִישׁ: עֲנִיּוּת. שֶׁמִּשְׁקָטָתוֹ שָׁלְטוּ בָּהֶן מַלְכִיּוֹת הַמְכַלִּים אֶת מְמוֹנָם כָּל הַיּוֹם כִּ'וְהָיָה לְלֶכוֹל': דָּתָן וַאֲבִירָם. דְּתָמָר מַר (גְּרִיס דף סד:), כָּל מָקוֹם כְּתִיב 'עַפִּיס' 'עַפְּיִס' מֵעֵין אֶלֶף דָּתָן וַאֲבִירָם, וְהָכָא (ד) בְּתִמְבַּקְשֵׁי נַפְשׁוֹ כְּתִיב 'עַפִּיס', הַיְינוּ אוֹזֶן עִבְרִים שֶׁהִלְשִׁינוּ עָלָיו: וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'לוּ עַמִּי שׁוֹמֵעַ לִי'. שֶׁהַקְּבָ"ה מִתְחַנֵּן לְפִנֵּיהֶם שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת הַמִּלְוָה. 'לוּ עַמִּי הָיוּנִי מַחְזִיקִים, כְּמוֹ 'אֵכֶן, לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ' (בראשית ט): כִּפּוּיֵי טוֹבָה. מֵעֵין מַכִּירִין לְהַחֲזִיק טוֹבָה לַבְּעָלִים: בַּלֶּחֶם.

לוֹמַר לְךָ, שֶׁאִם חָטָא יָחִיד אוֹמְרִים לוֹ כֵּלֶךְ אֵצֶל יָחִיד, וְאִם חָטְאוּ צִבּוּר אוֹמְרִים לוֹ כֵּלֶךְ אֵצֶל צִבּוּר. וּצְרִיכָא, דְּאִי אִשְׁמְעִינַן יָחִיד, מִשּׁוּם דְּלָא מִפַּרְסֵם חֶטְאֵיהּ, אֲבָל צִבּוּר דְּמִפַּרְסֵם חֶטְאֵיהוּ אֵימָא לָא; וְאִי אִשְׁמְעִינַן צִבּוּר, מִשּׁוּם דְּנִפְּישֵׁי (פ) רַחֲמֵיהוּ, אֲבָל יָחִיד דְּלָא אַלִּימָא זְכוּתֵיהּ אֵימָא לָא, צְרִיכָא. וְהַיְינוּ (פ) דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, (פ) מַאי דִּכְתִיב (א) 'נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי וּנְאֻם הַגֶּבֶר הוּקַם עָל, נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי שֶׁהֵקִים עוֹלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה. (ב) וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַדְּמָתוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ב) 'וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ וּכְבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ'; וְכָל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה אַחַת, מְלַפֵּפְתּוֹ וּמוֹלִיכָתוֹ לְיוֹם הַדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (ג) 'יְלַפְּתוּ אָרְחוֹת דַּרְכָּם' וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, קְשׁוּרָה בּוֹ כְּכֶלֶב, שֶׁנֶּאֱמַר (ד) 'וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ'; (ג) 'לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'לִהְיוֹת עִמָּהּ' בָּעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, בּוֹאוּ וְנַחֲזִיק טוֹבָה לַאֲבוֹתֵינוּ, שֶׁאִלְמְלֵא הֵן לֹא חָטְאוּ אָנוּ לֹא בָּאנוּ לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ה) 'אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם', חִבַּלְתֶּם מַעֲשֵׂיכֶם (ו) 'אָכֵן כָּאָדָם תְּמוּתוּן' וְגוֹ'. לְמִימְרָא דְּאִי לֹא חָטְאוּ לָא הֲווּ מוֹלְדֵי, וְהָכְתִיב (ז) 'וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ'. עַד סִינַי. בְּסִינַי נַמֵּי כְּתִיב (ח) 'לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם'. לְשִׂמְחַת עוֹנָה. וְהָכְתִיב (ט) 'לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם' וְגוֹ'. לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים עַל הַר סִינַי. וְהָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, (י) מַאי דִּכְתִיב (יא) 'זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם' וְגוֹ'? וְכִי סֵפֶר הָיָה לוֹ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר דּוֹר וַחֲכָמָיו, דּוֹר דּוֹר וּפַרְנָסָיו, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא שָׂמַח בְּתוֹרָתוֹ וְנִתְעַצֵּב בְּמִיתָתוֹ, אָמַר, (יב) 'וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל' [וְגוֹ']; וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, (יג) אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְּלוּ (יד) נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף, שֶׁנֶּאֱמַר (טו) [כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף] כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי. לָא תֵּימָא אָנוּ לֹא בָּאנוּ לָעוֹלָם, אֶלָּא כְּמִי שֶׁלֹּא בָּאנוּ לָעוֹלָם. לְמִימְרָא דְּאִי לֹא חָטְאוּ לָא הֲווּ מָיְיתִי, וְהָכְתִיב פְּרָשַׁת יְבָמוֹת וּפְרָשַׁת נְחָלוֹת. עַל תְּנַאי. וּמִי כְּתִיבִי קְרָאֵי עַל תְּנַאי. אִין, דְּהָכִי (טז) אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב (יז) 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי', מְלַמֵּד שֶׁהִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וְאָמַר, אִם מְקַבְּלִין יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה מוּטָב, וְאִם לָאו אַחֲזִיר אֶתְכֶם לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ. מֵיתִיבִי, (יח) 'מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם' [לְבַטֵּל מֵהֶם מַלְאַךְ הַמָּוֶת אִי אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, הָא לֹא קִיְּבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא (יט) כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא אוּמָּה וְלָשׁוֹן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (כ) 'לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם עַד עוֹלָם'? הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא; דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לֹא קִיְּבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מַלְאַךְ הַמָּוֶת שׁוֹלֵט בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (כא) 'אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם', חִבַּלְתֶּם מַעֲשֵׂיכֶם (כב) 'אָכֵן כָּאָדָם תְּמוּתוּן'. וְרַבִּי יוֹסֵי נַמִּי, הָכְתִיב 'לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם עַד עוֹלָם', טוֹבָה הוּא דְּהָוְיָא, הָא מִיתָה אִיכָּא. (ג) (רַבִּי יוֹסִי) אָמַר לָךְ, כֵּיוָן דְּלִיכָּא מִיתָה אֵין לְךָ טוֹבָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ. וְתַנָּא קַמָּא נַמִּי, הָכְתִיב 'אָכֵן כָּאָדָם תְּמוּתוּן'. מַאי מִיתָה, עֲנִיּוּת; (כג) דְּאָמַר מַר, אַרְבָּעָה חֲשׁוּבִים כְּמֵתִים, אֵלּוּ הֵן, עָנִי סוּמָא וּמְצוֹרָע וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים; עָנִי, דִּכְתִיב (כד) 'כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים', וּמַאן נִינְהוּ, דָּתָן וַאֲבִירָם, וּמִי מֵתוּ, מִיהֲוֵי הֲווּ, אֶלָּא שֶׁיָּרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם: סוּמָא, דִּכְתִיב (כה) 'בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם'; מְצוֹרָע, דִּכְתִיב (כו) 'אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת'; וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, דִּכְתִיב (כז) 'הָבָה לִי בָנִים, וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי'. תָּנוּ רַבָּנָן, (כח) 'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ', אֵין 'אִם' אֶלָּא לְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (כט) 'לוּ עַמִּי שׁוֹמֵעַ לִי [וְגוֹ']', כְּמִעֵט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ. וְאוֹמֵר (ל) 'לוּ הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתָי וַיְהִי כַנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ וְגוֹ'. וַיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ וְגוֹ'. תָּנוּ רַבָּנָן, (לא) 'מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם', אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כְּפוּיֵי טוֹבָה בְּנֵי כְּפוּיֵי טוֹבָה, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל 'מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם', הָיָה לָהֶם לוֹמַר תֵּן אַתָּה; כְּפוּיֵי טוֹבָה, דִּכְתִיב (לב) 'וַנִּפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקַּלֹּקֵל'.

וּצְרִיכָא. פֵּירוּשׁ, לְכִמּוּד טֶטְעָם °וְקַבָּלַת תְּשׁוּבָתָם: **שֶׁאִלְמְלֵא** לֹא חָטְאוּ לֹא בָּאנוּ לָעוֹלָם. וְאִמְּ"ג דְּתָמְרִינַן פ"ק דְּעֵרוּבִין (דף יג: וש"נ) 'נִמְנוּ וְגָמְרוּ טוֹב לוֹ לָאָדָם שֶׁלֹּא נִבְרָא', הַיְינוּ בְּתִתְּלַת לֵידָתוֹ, שֶׁאֵין יָדוּעַ מַה יְּהֵא בְּסוֹפוֹ; אֲבָל כְּשֶׁהוּא גָּדִיל, אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁהוּא בְּתוֹכוֹ. וְעוֹד, דְּלַמְסְקָנָא דִּ'כְמִי שֶׁלֹּא בָּאנוּ לָעוֹלָם' חָטְאוּ:

אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְּלוּ נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף. וְאִ"ת, מִכָּל מָקוֹם יִכְּלוּ ע"י גּוֹיִם שֶׁהֵם מוֹלִידִים. וְאוֹמֵר הַר"ר אֶלְנָתָן, דִּנְשָׁמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל גּוֹיִם אֵינָן בְּגוּף אֶחָד. **וְהָא דְּאָמְרִינַן** (שבת ג:) עַתִּידָה אִשָּׁה שֶׁתֵּלֵד בְּכָל יוֹם לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ; שֶׁמָּא י"ל, גּוּף חָדָשׁ וּנְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת יִהְיוּ:

'**כִּי** רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף'. מְשֶׁיֵּחַ נִקְרָא רוּחַ, כִּדְכְתִיב (איכה ד) 'רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'', וְה"פ דִּנְקָרָא, הַמַּשִּׁיחַ מִלְּפָנַי יִלָּחֵר, כְּמוֹ (ט) 'הָעֲטוּפִים לְגָנָן', עַל יְדֵי נְשָׁמוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

אֶלָּא שֶׁיָּרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם. דְּלִיכָּא לְמֵימַר סוּמִים הָיוּ, דְּהָא כְּתִיב בַּעֲדַת קֹרַח (במדבר טז) 'הַעֲמֵדִים הָמָּנָּה הָיוּ בְּלִבְבוֹ', וּמְלוֹרָעִים נַמִּי לָא הָווּ, דְּהָא כְּתִיב בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה הָיוּ לְמוּמָנָם יוֹשְׁבִין; וְכ"מ דִּבְמִמַּפֵּן מוֹרֶה נִתְרַפְּאוּ, דְּהָא מוֹקֵן שֶׁנִּתְרַפְּאוּ כְּבָר חָזְרוּ לְמוּמָן בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְשֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם בָּנִים לֵיכָּא לְמֵימַר, דְּכִשְׁבִיל כָּךְ לֹא הָיוּ פָּחוֹת קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת לְהַלְּשִׁינוּ כְּבַמְּחֻלָּה. **וְי"מ** דְּמִשְּׁמַע לֵיהּ שֶׁיָּרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם, דְּמִמְּמַע כֵּן אֵין לָהֶן כֹּחַ עוֹד לְהַזִּיק, אֲבָל כָּל הָעוֹד הָיוּ יְכוֹלִין לְהַזִּיקוּ ע"י מְמוֹנָם. וּכְשֶׁהִיוּ דִּקְרָא מֵיֵרֵי בְּפַרְעֹה, (ה) 'וַיָּמֶת מֶלֶךְ מִצְרַיִם':

כְּפוּיֵי טוֹבָה. לָכֵן קְרָאָם 'כְּפוּיֵי טוֹבָה', שֶׁלֹּא רָצוּ לוֹמַר 'אַתָּה תֵּן', לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה בְּכָךְ:

(שיר נע"ב) **עַד** אַרְבָּעִים שָׁנִים לֹא קָאֵי אִינִישׁ. פֵּירֵשׁ רַשַׁ"י שֶׁמֵּאָז מֹשֶׁה לֹא זָכַר. וְאִ"ת, אַמַּאי כְּעַס מֹשֶׁה עַל יִשְׂרָאֵל, הָא גַּם הוּא לֹא זָכַר. וְי"ל, שֶׁלְּפִי שֶׁהוּא לֹא הָיָה צָרִיךְ לְתְפִלָּה זוֹ לֹא נָתַן לֵב עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה דְּקָם אַדַּעְתֵּיהּ דְּרַבֵּיהּ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לִתְפִלָּה זוֹ הָיָה לָהֶם לְהִתְבּוֹנֵן מֵאוֹתָהּ שָׁעָה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר חָטְאוּ בְּעֵגֶל וּבַמְּרַגְּלִים. **וְי"י פֵּירֵשׁ,** שֶׁמֹּשֶׁה לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיהֶם עַל דָּבָר זֶה עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, כִּי הָיָה סָבוּר דְּלִסּוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה יַעֲמִדוּ עַל דַּעַת קוֹנָם וְיֹאמְרוּ 'אַתָּה תֵּן', וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהָיוּ מַגִּיחִים לוֹמַר אוֹתוֹ מִשּׁוּם כְּפִיַּת טוֹבָה; אֲבָל כְּשֶׁעָבְרוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁרָאָה שֶׁהָיָה לָהֶם לְדַעַת, הִגִּין עֲלֵיהֶם שֶׁהָיוּ מַגִּיחִין בְּשֶׁבִיל כְּפִיַּת טוֹבָה, וְאָז הוֹכִיחָם:

יִקָּרֵם

מסכת פרה

פרק י"א המשך משנה ב'

הָרְפָפוֹת, טְהוֹרוֹת לְקֹדֶשׁ וְלִתְרוּמָה וְלַחַטָּאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הָרְעָדוֹת, טְמֵאוֹת לַחַטָּאת:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [מ"ק דף טז:]; ב) סוטה ג:, ג) שם יומא לה:; ד) סנהדרין לח:; ה) ינמות סב. סג: מד יג:, ו) [נעיל ב. שבת פח. ע"ש], ז) [עיזוכין כד. ע"ש], ח) נדרים סד:; ט) בראשית ל מב, י) [כדאיתא מ"ר נשא פ' ז].

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דנפשיי זכותייהו אדם מגל יתיר: (ב) שם מ"ל יונתן דאמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב נאם: (ג) שם הא מיתה מיכא אמר לך ר' יוסי כיון דליכא: (ד) רש"י ד"ה דתן וכו' וכ"כ מנקטי כל"ל ומוס ב' נמתקן: (ה) תוספות ד"ה אלא וכו' מיילי בפרעה כדכתיב וימת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריכא. וקבלת תשובתם. עי' תשובת שער אפריס סי' מ"ס:

ליקוטי רש"י

[נדפס בהשמטות]

הגהות וציונים

א) [צ"ל להו לבן] (גליון), וכ"ה באה"ת. ולרש"ש נראה דא"צ להגיה עיי"ש: ב) "דלא אלימא זכותיה" ליתא בראשונים ובכת"י, וי"א דלא נפישי רחמי: ג) ג' השאלתות בתחילת פרשת וזאת הברכה "ולהיות עמה ליום הדין", ועי' העמק שאלה שם: ד) "וגו' מיותר (דק"ס): ה) [ס"א אסי (גליון)]: ו) בע"י ובכת"י נוסף כל', וכלפנינו ביבמות ובנדה: ז) [צ"ל להם וגו'] (גליון): ח) לפנינו בקרא ולבניהם לעולם (גליון): ט) [בעין יעקב ליתא] (גליון): י) בכת"י ד"ה "לשמחת" הוא אחר ד"ה "לשמחת": כ) דפו"י לבעליה. בע"י אינם מכירין הטובה להחזיקה לבעליה: כת"י אינם מחזיקים להחזירה לבעליהם: ל) וע"ע מהר"ם, מהר"י הלוי, הרי"ף בע"ז, עבודת עבודה, בארות המים: מ) מגיה נוסח דפו"י והכא במבקשי נפשו דתן ואבירם הם אותן עברים נצים שהלשינו עליו:

תורה אור השלם

א) וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי וּנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וּנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל: [שמואל ב' כג, א]

ב) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ: [ישעיה נח, ח]

ג) יִלְפְּתוּ אָרְחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בְתֹהוּ וְיֶאֱבֵדוּ: [איוב ו, יח]

ד) וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ: [בראשית לט, י]

ה) אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם: [תהלים פב, ו]

ו) אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ: [תהלים פב, ז]

ז) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ: [בראשית ט, ז]

ח) לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: [דברים ה, כז]

ט) מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: [דברים ה, כח]

י) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: [בראשית ה, א]

כ) וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל מָה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם: [תהלים קלט, יז]

ל) כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: [ישעיה נז, טז]

מ) בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם: [איכה ג, ו]

נ) אַל נָא תְּהִי כְּמֵת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ: [במדבר יב, יב]

ס) וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִי בָנִים וְאִם אֵין מֵתָה אָנֹכִי: [בראשית ל, א]

ע) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: [ויקרא כו, ג] פ) לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בְּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כְּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: [תהלים פא, יד-טו] צ) הוֹא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתָי וַיְהִי כַנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כְּגַלֵּי הַיָּם: [בדברי הימים א' כב, יח]

ק) וַיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ כְּמְעוֹתָיו לֹא יִכָּרֵת וְלֹא יִשָּׁמֵד שְׁמוֹ מִלְּפָנַי: [ישעיה מח, יח-יט] ר) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקַּלֹּקֵל: [במדבר כא, ה]

רבינו חננאל

שאם חטא צבור אומר הנה בימי משה חטא צבור ואם הוא יחיד אומר הנה יחיד חטא ואחז בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה: **העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא** שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר עבירה מלפפתו בעולם הבא שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו': **אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו** שחטאו ונקנסה מיתה בעולם שאילולי כן לא באנו אנו לעולם שנאמר אני אמרתי אלהים אתם אבל חבלתם עצמכם אכן כאדם תמותון וגו'. **ומקשינן** וכי אילו לא היו חוטאין לא הוו מולדי והכתיב ואתם פרו ורבו **ופרקינן** שלא היו מוזהרין בפו"ר [אלא] עד יום מתן תורה בלבד. **איני והכתיב למען ייטב להם ולבניהם לעולם.** ועוד כתיב זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה כל דור ודור כיון שהגיע בדורו של ר' עקיבא שמח בתורתו ונעצב במיתתו. ועוד אמר ר' מאיר בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר ונשמות אני עשיתי. **ופרקי'** לא תימא לא באנו לעולם אלא אימא כמי שלא באנו לעולם. **למימרא דאי לא חטאו** לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמין ופרשת נחלות איש כי ימות. **על תנאי** פי' אם יחטאו ימותו. וכי כתיב קרא על תנאי אין דכתיב ויהי ערב ויהי בקר מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו'. **ומתבינן מי יתן והיה לבבם זה להם** לבטל מלאך המות אי אפשר שכבר נגזרה מיתה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהם שנא' למען ייטב להם ולבניהם. **ופרקי' ריש לקיש דאמר כר' יוסי** דתני לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנא' אני אמרתי אלהים אתם וגו'. והכתיב למען ייטב להם ולבניהם ג) ופרקי' הא להיטיב להם אבל מיתה ימותו אמר לך ר' יוסי טובה שהבטיחם היא הטובה שלא ימותו שאין לך טובה גדולה מזו: **ואקשי' לתנא קמא דר' יוסי** והכתיב אכן כאדם תמותון מכלל שאילו לא חטאו לא היו מתים. **ופריק** **מאי מיתה** זו דאמר קרא עניות שאילו לא חטאו היו עשירים כיון שחטאו נתקללו בעניות שהיא כמיתה. דאמר מר ד' חשובין כמת עני שנאמר כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם והרי לא מתו אלא שירדו מנכסיהן וקרי להו מתים. מצורע שנאמר אל נא תהי כמת מכלל שהמצורע חשוב מת. סומא דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. מי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. **ת"ר אם בחקתי תלכו** אין אם אלא לשון תחננים שנאמר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע וגו'. וכתיב לו הקשבת למצותי וגו' ויהי כחול דזרעך וגו': ג) **היה לכם לומר לפני הקב"ה** כיון שאמר מי יתן תאמרו אתה רבון כל העולם תן לנו לב ליראה את שמך. ואף רבינו משה לא רמז להם זה הדבר אלא לאחר מ' שנה שנאמר

חשק שלמה על ר"ח

ג) ל"ל ופרקינן דמשמע דקנלו לק למען להיטיב לסס. ד) נראה דמסר כמן וכל"ל ת"ר מי יתן וכו' אמר לסס משה לישראל היה לכם לומר וכו'.